

núleg a bronzkorhoz köthető. A humuszos, kevert réteg tetején elszórt állatcsontokat, őskori-bronzkori cserpeket és egy bronztűt tártunk fel, amelyből arra következtettünk, hogy a bronzkorban használták az elgyengített felszínt.

A leletanyag aprólékosabb vizsgálata döntheti el, hogy a feltárt gödrök, árkok közül melyek késő bronzkoriak, és melyek kora vaskoriak. A *vaskorból* viszonylag sok objektumot, nemcsak gödröket, hanem házakat, kemencéket, árkokat tudtunk dokumentálni. Néhány esetben kelta edénytöredékeket is találtunk gödrökben, ill. egy félig földbe mélyített négyszögletes házban.

A keltezési bizonytalanságok ellenére a lelőhely nagy részét a *szkíta* telepobjektumok (178) teszik ki. A lelőhely É-i felében 15 igen nagyméretű, földbe mélyített házat tártunk fel. Egy Ny–K-i és egy É–D-i sorba rendeződtek, ezzel kirajzolták a település alapvető szerkezetét. Alakjuk szabályos téglalap, sarkuk lekerekített, tengelyük megközelítőleg Ny–K tájolású. Betöltésük többrétegű, és egymáshoz feltűnően hasonló volt, így minden bizonnyal egyazon időben használták őket. Letaposott padlóréteget ritkán találtunk, de a járósínt leggyakrabban megfigyelhető volt. A házak tengelyében általában 3–4 nagyméretű és mély cölöplyukat találtunk, melyek a felépítményhez tartozó vastag gerendákra utaltak. A lelőhely déli részén dokumentált háztípus viszonylag kisméretű, a közepén egy cölöplyuk tartotta a felépítményt. A házak leletanyaga elsősorban kézzel formált, valamint korongolt, jól iszapolt, szürke és vörös, jó minőségű kerámia, ezek közt festett darabok is előfordultak, melyek talán pontusi importból származtak. A kerámia mellett gyakoriak voltak az állatcsontok, orsógombok, szemesgyöngyök, csontárok, de kerültek elő fémkövek, bronz- és vastöredékek, valamint egy üvegkarperec-töredék is. A 835. sz. gödörben agyagkanalat és orsógombot találtunk. Kemencéket a házakon kívül találtunk, a házakban viszont átégett, kormos foltok, rétegek utaltak tűzrakásra. A szabadtéri kemencék közt akadt földbe vájt, agyagból tapasztott platnival, de jellemzőbb volt a kőből épített kemence, amelynek sütőfelületét mozaikszerűen egymás mellé illesztett kövekből rakták.

A *szarmata korból* mindössze tíz gödröt és egy kemencét tudtunk feltárni.

A tizenkét *kora avar kori* csontvázas temetkezés egy sírcsoportba rendeződött, a csoporttól távolabb, különülten került elő a 470. sz. gyereksír. A sírcsoporttól délebbre kilenc avar kori gödröt is találtunk. A sírok rabolatlanok, kettőt későbbi objektumok bolygattak. A téglalap alakú, egyenes oldalfalú sírgödröket igen mélyre ásták. A 111. sz. férfisír mélysége például az altalaj jelentkezési szintjétől számítva 172 cm. A gyereksírok jóval sekélyebbek voltak. A vázak tájolása megközelítőleg É–D, helyzetük háton fekvő, nyújtott. A legtöbb esetben jól megfigyelhető volt a sötétbarna, homokos állagúra korhadt, ácsolt deszkakoporsó nyoma. A koporsóknak oldala, alja, néha a teteje is dokumentálható volt, de nem kiemelhető. A koporsók alsó deszkáinak elbon-

tása után a legtöbb sírban, a sírgödrök északi és déli végében, teljes szélességben kibontakozott egy-egy téglalap alakú beásás. Ezekben megtaláltuk a koporsók lábának(?) deszkamaradványait, amelyek 5–10 cm-re mélyültek a beásásba, tehát a sírgödör aljának szintje alá. Általában véve a csontok jó megtartásúak voltak. Az eltemetettek közt hat nő, öt férfi és két gyermek volt.

A női sírok jellegzetes leletei a változatos alakú, kónikus, bikónikus, valamint korong alakú orsógombok. A női viselet elemei az egyszerű bronz fülbevalók kis granulált dísszel és a színes üvegpasszta-gyöngyök. Vaskés, vascsat szinte minden sírban előfordult. A 141. sz. férfisírban fogazott állatstílussal díszített, préselt bronz szíjvéget, a 111. számúban díszítetlen szíjvéget találtunk. A túlvilági étel- és italmellékletet tartalmazó edények általában a fej mellett kerültek elő, ritkábban a lábknál. Egy esetben két edény is volt a sírban. Leggyakrabban a gyenge minőségű, kézzel formált, kihajló peremű, szürke bögre. A 111. és 311. sz. sírokban csücskös peremű fazekakat találtunk. A 312. sz. sírban a bögre peremét benyomkodással díszítették. A 470. sz. sír tojás alakú edényének oldalát kör alakú bekarcolásokkal díszítették. Mindössze két korongolt edény került elő: egy gömbös testű, párhuzamos bekarcolásokkal díszített bögre, és egy karcsú testű, vörös, füles bögre.

A késő *Árpád-korban* (13–14. sz.) árkokkal határolták, osztották a területet, ahol gödröket, tüzelőhelyeket tártunk fel. A gödrök egy részében kevert hamus, égett, paticsos betöltésben viszonylag sok kerámatöredék volt. Az egyik gödörben egy szenteltvíztartó töredékei, kő burkolólapok és kerámia padlótégla-töredékek kerültek elő. Különleges célra használták azt a mély árkot, amelyik aljában égésnyomok voltak, az árokhoz kitapasztott, átégett falú félgödrök csatlakoztak. Feltételezzük, hogy szárítás, füstölés, vagy valamilyen hőkezelés történt itt.

Három árok és hat gödör keltezhető a késő középkorra–kora újkorra, egyik gödörben vassarkantyút találtunk.

Munkatársak: Farkas Zoltán, Kiss Csaba (ELTE), Hargitai András, Hatos János, Orha Zoltán (SZTE) régészhallgatók; Bíró Csaba, Füredi Tibor, Hajdú Károly, Jakucs János, Kiss Enikő, Kovács Dömötör, Kulcsár Zoltán, Nagyistók Éva, Németh Dániel, Progli Szabolcs, Sas Alexandra régésztechnikusok.

RÁCZ TIBOR – SIKLÓDI CSILLA

236. Magyarcsanád határa (Csongrád megye) Ó, V?, Sza, Á

Az M43 autópálya Makó–országhatár szakasz tervezett nyomvonalának régészeti terepbejárása során a település határában az alábbi lelőhelyeket regisztráltuk.

Börcsök-dűlő, 49. sz. lh.: A nyomvonal 48+000–48+350 km-szakasza között nagy kiterjedésű őskori és szarmata (Kr. u. 3–4. sz.) telep felszíni nyomait találtuk meg. Az autópálya 48+000 km-szelvényénél, Makó–csofópont közti országút déli oldalán a nyomvonal 200 m

széles sávja keresztezi a Belez nevű medret. Az ÉK–DNy irányú meder keleti oldalán, a mederrel párhuzamos magaspart található, mely déli és északi irányban is hosszan követi a folyót. Ezen a dombháton helyezkedik el a 49. sz. régészeti lelőhely, amely valójában nem egy, hanem több, egymással párhuzamosan futó, keskeny dombháton is megtalálható, melyek között kisebb mélyedések is vannak, azonban ezekben is lehetett felszíni leleteket találni. A lelőhely intenzitása alacsony, a nyomvonal teljes szélességében és a nyomvonalától É-ra ill. D-re egyaránt gyűjthetők leletek. A fellelt lelőhely több, korábbi terepbejárás során rögzített lelőhellyel azonosítható: Apátfalva 12–13., Magyarcsanak 11–12.

Börcsök-dűlő, 50. sz. lh.: A nyomvonal 48+500–49+050 km-szelvénye között nagy kiterjedésű őskori, szarmata és Árpád-kori település felszíni nyomait találtuk meg. A Makó–Csanádpalota közti országúttól délre az autópálya nyomvonal eltávolodott a Belezi medertől. Attól mintegy 500 m-re a meder környéki dombhátakkal tagolt felszín helyett viszonylag egyenletes felszínű területeken halad. A Belezi-csatornát követő magaspart a 49+000 km-nél már ellaposodik, és egyhangúvá válik. A vízparti magaspart ezen ellaposodó részén helyezkedik el az 50. sz. lelőhely. Kiterjedése követi a domborzati viszonyokat, azaz a magasabb részeken lehet, az alacsonyabb részekben pedig nem lehet leleteket találni. A lelőhely intenzitása alacsony, ugyanakkor a jelölt teljes szakaszon lehetett tárgyakat gyűjteni. Az őszi bejárás során egyértelműen meg tudtuk határozni a lelőhely kiterjedését. A felszíni leletek kisebb-nagyobb foltokban jelentkeztek, de folytonosságuk nem szakadt meg; kb. 90%-uk szarmata kori (4–5. sz.). Néhány Árpád-kori töredék mellett még mintegy tucatnyi olyan edénytöredéket találtunk, amely valószínűleg a vaskorra keltezhető.

Nagy-földek, 51. sz. lh.: A nyomvonal 49+570 km-nél egy szarmata kori(?) település szórványos nyoma mutatkozott. A 49. sz. lelőhelytől keletre a 49+000 km-szelvényben a tervezett nyomvonal ellaposodó felszínű területen halad. A jelzett helyen, kis területen néhány feltételeken szarmata korinak meghatározott töredéket találtunk.

Munkatársak: Mészáros Patrícia, Paluch Tibor, Sós-kuti Kornél, Szalontai Csaba, Wilhelm Gábor régészek (MFM); Benedek András, Pópity Dániel, Sáty Emese, Tompa György régészhallgatók (SZTE); Katona Sándor, Kulcsár Kornél, Máté Genovéva, Nagy Norbert régésztechnikusok (MFM).

SZALONTAI CSABA

237. Majs, Ormány (Baranya megye) V

2005. novemberben antennatorony alapozásánál végzett régészeti megfigyelés során kora vaskori objektumokra bukkantunk. November 22-én kibontottuk a gödröt, melyben állatcsontokat és kerámiatöredékeket ta-

láltunk. Az objektum valószínűleg szemetesgödör volt. A benne talált kerámia jellemző darabjai a kora vaskori déli kapcsolatokra utaló alacsony kis talpas tálka, illetve a Kárpát-medencei legkorábbi korongolást mutató (imitáló) edénytöredékek.

A leleteket a Baranya Megyei Múzeumok Igazgatóságának Régészeti osztályának gyűjteményébe szállítottuk.

Munkatársak: Kárpáti Gábor régész, Nagy Gábor régésztechnikus.

GÁBOR OLIVÉR

238. Makó határa

(Csongrád megye) U, R, B, LT, Sza, A, Á, Kk

Az M43 autópálya Makó–országhatár szakasz tervezett nyomvonalának régészeti terepbejárása során a település határában az alábbi lelőhelyeket regisztráltuk.

Dáli ugar, 41. sz. lh.: A nyomvonal 40+350–41+650 km-e között nagy kiterjedésű késő bronzkori, szarmata és újkori település felszíni nyomait találtuk meg. Az autópálya a 40+350 km-szelvényénél ismét keresztezi az É–D irányában folyó Száraz-ér medret, és ez a pont képezi a 40. sz. lelőhely végét. A 41. sz. lelőhely két mederág közti félszigeten található, a Kovács-tanyától É-ra, a félsziget É–D irányú. A lelőhely nagyobbik része a nyomvonalától É-ra található. A félsziget déli végében egy markánsan kiemelkedő, mintegy 100×60 m-es ovális dombhát található, melynek a legmagasabb pontja a nyomvonalon kívül fekszik, azonban a dombhát nagyobbik része benyúlik a nyomvonalba. A szintvonalak felerősítése után kapott látvány, a helyszínen a felszínnel kapcsolatban észlelt morfológia alapján elképzelhető, hogy esetleg erődített településsel állunk szemben. A felszíni leletek intenzitása közepes. A gyűjtött leletek mintegy felét a késő bronzkorra keltezhetjük. A leletek mintegy 40%-át az amphórával a Kr. u. 2–3. századra keltezhető szarmata leletek tették ki. Néhány újkori mázas edénytöredék és cseréppipa mellett egy pattintott vakaró érdemel említést a leletek közül.

Dáli ugar, 42. sz. lh.: A nyomvonal 40+800–41+150 km között nagy kiterjedésű őskori, szarmata, Árpád-kori, és újkori település felszíni nyomait találtuk meg. Az autópálya 40+750 km-szelvényénél szeli át az É–D irányban folyó Száraz-ér medrét. A mederből kiérve a 42. sz. lelőhely magaspartján halad tovább a nyomvonal. A bejárt 200 m széles sávától délre mintegy 250 m-re a Száraz-ér két medre és annak magaspartja kíséri a nyomvonalat. Ezen a területen található meg a 42. sz. lelőhely, amely így egy három oldalról körbefolyt félszigeten fekszik. A felszíni leletek intenzitása közepes, de az egész félszigeten lehetett nagy mennyiségű leletet gyűjteni. Elsősorban a 200 m széles sáv jobb oldalán kerültek elő a leletek, a tengelytől balra lényegesen kevesebb leletet gyűjtöttünk. A leletsűrűsödés és a természetföldrajzi tényezők alapján úgy tűnik, hogy a felfedezett régészeti lelőhely a nyomvonalától D-re található félszigeten összpontosul. A bejárt sávától É-ra a dombhát foko-